

21 Bedreigde blauwgraslanden uit het Nieuwkoopse veengebied

Jaap van Dijk (1946).

Hoeveel sjokkers nu al sedert vele jaren gezworven hebben over de blauwgraslanden van Nieuwkoop, of liever gezegd van Zegveld, weet ik niet. Sjkweekends, excursies en wat al niet zijn er gehouden. En nu komt plotseling als een bliksem uit de hemel op onze arme sjokhoofdjes het ontstellende bericht dat deze luisterrijke terreinen urgent bedreigd worden met ontginning, verkaveling en ontwatering..... Het is natuurlijk weer het oude liedje; eigenlijk hadden we het zelfs wel kunnen verwachten, zo langzamerhand gaat immers alles kapot wat wij nog aan schoons en kostbaars bezitten als het niet daadwerkelijk beschermd is, d.w.z.: eigendom is van de een of andere natuurbeschermingsinstantie!

En zo togen wij dan, met op onze lippen allerlei lelijke woorden jegens hen die de plantensociologische wetenschap van een van haar beste blauwgraslanden willen beroven, op weg naar de Molinietalia langs de Meije, met het vaste voornemen om nu eens alles uit onze terreinen te halen, wat er maar uitgehaald kon worden en met deze kennis gewapend met grof geschut te werken op de hoofden van hen, die niet bij machte zijn om dit dreigende onheil af te wenden.

Er werd wat uitgehaald, genoeg om ook in Kruipnieuws enkele pagina's te vullen en jullie mee te laten genieten van dit schone terrein dat (met zovele andere gebieden) in het middelpunt van de belangstelling van vele natuurbeschermers staat.

Ingesloten door de oude Meije en de Meije enerzijds en de Slimmenwetering anderzijds, liggen de blauwgraslanden straalsgewijs in de polder Zegveldderbroek. De tijd dat de Meije haar klei op deze terreinen liet bezinken is verre, maar nog heden ten dage getuigt de vegetatie ervan en op sommige plaatsen treffen we oude rivierlopen aan tussen de omliggende veengrond. Tijdens ons bezoek (27-31 augustus) was het maaien in volle gang, maar toch bleek het mogelijk van de meeste bedreigde delen een compleet overzicht van de vegetatie te verkrijgen, dat ik nu in verkorte vorm zal trachten weer te geven. Gedurende deze dagen hebben wij in hoofdzaak onze aandacht gevestigd op de westelijke hoek van de polder en er met zijn viëren (Wim Meyer, Wim Verkruijsen, Roelof de Wit en ondergetekende) een.

dertiental opnamen 'gefokt'.

Wanneer wij om ons heen kijken naar de diverse Moliniëtaalia in ons land, dan moet ik beginnen met te verklaren dat de blauwgraslanden van Nieuwkoop plantensociologisch en floristisch zeker tot de allerbeste van ons land behoren. Het voorkomen van planten als spaanse ruiter, harlekijn, sturmia, melkvioltje, welriekende nachtorchis, zelfs voor enkele jaren nog grote muggenorchis en vooral de zeggesoorten: vlozegge, stijve zegge blonde zegge en draadzegge bewijst wel dat we hier met botanisch uiterst belangrijke complexen te doen hebben.

Nog belangrijker voor de vegetatie is dat er oude rivierlopen in te vinden zijn, zodat we in verschillende gedeelten een fraaie zonering kunnen waarnemen. Deze laatste vinden wij vooral in de westelijke hoek terug. Het blijkt dat deze vegetatie niet overal even homogeen is en wij kunnen bepaalde faciesvorming constateren, die regelmatig weer terug te vinden is naar gelang de bodem droger of vochtiger is. In de verschillende percellen (in totaal zijn er ongeveer 25!), kunnen we de vegetatie in drie grote groepen splitsen.

Groep A. OP DE VOCHTIGE PLAATSEN:

- I. Menyanthes-Agrostis canina-sociatie, waarin behalve waterdrieblad en kruipend struisgras ook veelvuldig klokjesgentiaan, pijpestrootje, sterzegge, blauwe zegge, water- en moerasrus, wateraardbei en spaanse ruiter voorkomen. In de moslaag Sphagnum subsecundum en Calliergonella cuspidata.
- II. Carex hostiana-Cirsium dissectum-sociatie (op iets drogere plaatsen dan de vorige), waarin behalve blonde zegge en spaanse ruiter ook blauwe zegge, kleine zonedauw en kruipend struisgras veelvuldig voorkomen. In de moslaag Sphagnum subsecundum en Sphagnum contortum, Scorpidium scorpioides en Campylium spec..

Groep B. OP DE DROGERE DELEN:

- I. Molinia-Erica-sociatie, waarin behalve pijpestrootje en dopheide ook borstelgras, rood zwenkgras, tandjesgras en klokjesgentiaan voorkomen. In de moslaag naast de Sphagna-tapijten ook Polytrichum strictum.
- II. Molinia-Sieglingia-sociatie, waarin behalve pijpestrootje en tandjesgras ook vlozegge, trilgras en rood zwenkgras domineren.
- III. Leontodon-Potentilla erecta-sociatie. Naast thrincia, herfstleeuwetand en tormentil hier en daar dopheide en hondsvioltje met knoop-

kruid. In de moslaag vooral *Hypnum cupressiforme* en *Leucobryum glaucum*.

Groep C. LANGS DE SLOOTKANTEN:

- I. Carex lasiocarpa-sociatie. Naast draadzegge ook stijve zegge, vlot-tende bies en sturmia. Met als moslaag vooral *Calliergonella cuspidata* en *Scorpidium scorpioides*.
- II. Phragmites-sociatie. Overwegend begroeiing van riet met waterzuring en lisdodde.

Hoe past nu dit schema in de systematiek van de Molinietaalia? Bezien wij het 'Overzicht', dan zijn wij al heel gauw klaar. Onder het Molinionverbond vinden wij slechts één associatie vermeld die in 2 delen uiteenvalt: de basicline en de acidocline subassociatiegroep. Tüxen (1937) splitst het Molinietum in een aantal subassociaties en wel in de volgende:

- A. Molinietum subassociatie van *Parnassia palustris*.
- B. Molinietum subassociatie van *Hydrocotyle vulgaris*.
- C. Molinietum subassociatie van *Nardus stricta*.

Zonder meer kunnen we hier bondig verklaren dat het niet mogelijk is gebleken deze associatie ook voor ons land van toepassing te verklaren, hetgeen trouwens ook voor vele andere geldt. Ik betwijfel zelfs sterk of wij dit nu ook nog voor West-Duitsland kunnen doen.

Het meeste zou ik er voor voelen om in ons geval te spreken van het Molinietum in de subassociatie met *Parnassia palustris* in een gewijzigde vorm, wanneer wij het beestje met alle geweld toch nog een naam willen geven.

Keren wij terug naar ons overzicht van Nieuwkoop om te zien op welke wijze deze sociaties zouden kunnen passen onder de 'veilige' vleugels van de Frans-Zwitserse 'kippenmoeder', dan kunnen wij het volgende constateren: Overal komt rijkelijk de begroeiing van pijpestrootje voor, op de natte gedeelten faciesvorming van waterdrieblad, wateraardbei en veenpluis en op andere vochtige gedeelten een rijkelijke overheersing van kleine zeggen, vooral blonde, blauwe, gewone en sterzegge. Op de drogere gedeelten deels een optimale begroeiing van dopheide, borstelgras, tandjesgras en klokjesgentiaan en ook wel een gedeelte waar *thrinicia*, herfstleeuwetand en knoopkruid domineren. Tussen dit alles een zuivere (d.w.z. niet met soorten van andere verbonden gemengde) variant van het Molinietum, waar in hoofdzaak pijpestrootje, tandjesgras, trilgras, vlozegge en spaanse ruiter overheersen.

<i>Hydrocotyle vulgaris</i>													scherpe boterbloem
<i>Galium palustre</i>					+1	+1	+1	+1	+1			+1	moeraswalstro
<i>Mentha arvensis</i>											+1		akker-munt
<i>Mentha aquatica</i>					+1	+1							watermunt
<i>Rhinanthus serotinus</i>								+1			+1	+1	grote ratelaar
<i>Orchis morio</i>										+1			harlekijn
<i>Juncus bulbosus</i>					+2								knolrus
<i>Lysimachia thyrsoflora</i>					1.1								moeraswederik
<i>Nardus stricta</i>											+2	1.2	borstelgras
<i>Holcus lanatus</i>													witbol
<i>Vicia cracca</i>												+1	vogelwikke
<i>Rumex acetosa</i>												+2	veldzuring

Mossen:

<i>Calyptogonia trichomanis</i>					+2	+2		1.2	+2				buidelmos
<i>Hypnum cupressiforme</i>	3.3	3.2	+2					2.2		3.3	x		klauwtjesmos
<i>Dicranum bonjeanii</i>	2.2	1.2	2.2		+1			+2	2.2	1.2	x		moerasgaffeltand
<i>Cladonia spec.</i>	1.2	+2									1.2	x	
<i>Leucobryum glaucum</i>	2.3	+2										x	kussentjesmos
<i>Pellia spec.</i>									+2				
<i>Sphagnum cf. palustre</i>	+2												
<i>Sphagnum palustre</i>		1.3								+2			
<i>Sphagnum magellanicum</i>										1.2			
<i>Sphagnum papillosum</i>		1.3								4.3			
<i>Sphagnum auriculatum</i>											2.2		
<i>Sphagnum subsecundum</i>		+2			1.2	5.4	5.5						
<i>Sphagnum squarrosum</i>									1.2				
<i>Sphagnum pluvulosum X)</i>		4.5											
<i>Sphagnum spec.</i>								5.4	3.2			x	
<i>Sphagnum rubellum</i>			1.2										
<i>Polytrichum cf. marginatum</i>	1.2		2.3							2.2			
<i>Lophocolea heterophylla</i>									+2			x	
<i>Lophozia ventricosa</i>		+2											
<i>Sphagnum contortum</i>			2.3										
<i>Drepanocladus fluitans</i>		+2											sikkelmos
<i>Campylium stellatum</i>			2.2		+1	+1				+2			goudmos
<i>Riccardia pinguis</i>			2.2	+2		+1							vetmos
<i>Cephalozia cf. starkei</i>		+2	+2			+2							
<i>Pohlia nutans</i>		+2								+2			peermos
<i>Rhytiadelphus squarrosus</i>		+1			+1	1.1	1.1	3.2		1.2	x		haakmos
<i>Calliergonella cuspidata</i>				1.2	1.2	+2				1.2			puntmos
<i>Pseudoscleropodium purum</i>			+2			+2		2.2		1.2	x		groot laddermos
<i>Riccardia sinuata</i>								+2					
<i>Polytrichum strictum XX)</i>			5.5						1.2		x		veenhaarmos
<i>Fissidens adiantoides</i>										+2			veenvedermos
<i>Scapania curta</i>							+1						
<i>Aulacomnium palustre</i>			2.2		+1	1.2			1.2				rood viltmos
<i>Scorpidium scorpioides</i>				1.1									schorpioenmos

Zwammen:

<i>Galera hypnorum</i>		+1											mos-galera
<i>Tricholoma irinum</i>										+2			

Met een beetje goede wil zouden wij nu op de Frans-Zwitserse wijze al deze sociaties wel in een bestaande associatie of verbond kunnen onderbrengen. Rekenen wij nl. de allernatste gedeelten nog tot het *Caricion curto-nigrae* (met hier en daar invloeden uit het *Molinion*), dan kunnen we de sociatie van groep A.I. tot de subassociatie met *Hydrocotyle vulgaris* van het *Molinietum* rekenen. Van deze subassociatie worden als differentiërende soorten opgegeven: waternavel, wateraardbei, gele lis en kruipend struisgras; deze planten komen hier inderdaad naast de algemene klasse- en associatiekensoorten voor.

De zuivere *Molinietum* variant, waar we het zojuist over gehad hebben, kunnen wij dan tot de subassociatie met *Parnassia palustris* van het *Molinietum* rekenen, hoewel *parnassia* zelf ontbreekt. De mogelijkheid bestaat echter dat de *Molinieta* die vroeger grote delen van Zuid-Holland hebben bedekt en waarvan deze vegetaties in de polder bij Zegveld en in de Botschol dus nog relictten zijn, tot een geheel andere in Frans-Zwitserse zin nog niet beschreven subassociatie van het *Molinietum* gerekend kunnen worden. We hopen hierop later terug te komen.

De sociaties van groep B.I. en B.III. kunnen wij dan tot het *Molinietum nardetosum strictae* rekenen. Van de aldaar genoemde differentiërende soorten komen borstelgras, tandjesgras en dopheide voor. De *Carex lasiocarpa*-sociatie valt onder het *Caricion curtae-nigrae*, waarschijnlijk als *Caricetum diandrae*.

Uit het voorgaande blijkt wel dat het *Molinietum* vraagstuk in ons land nog lang niet is opgelost. De blauwgraslanden van Nieuwkoop zijn dan ook be-slist nodig, willen wij nog eens de sleutel vinden die dit vraagstuk tot een oplossing moet brengen. Deze blauwgraslanden maken bovendien slechts een klein gedeelte uit van het duizenden hectaren grotere natuurgebied van Nieuwkoop. Zelfs wanneer wij er intensief te werk gaan is er nog voor vèlè jaren werk. Ik hoop in het volgend Kruipnieuwsnummer een beschrijving te geven van de uitgestrekte rietvelden en moerasbossen van dit uitgestrekte plassengebied. Voor nu is het genoeg! Laat ons hopen dat als het volgende Kruipnieuws verschijnt, de blauwgraslanden zoals ze er nu liggen er dan ook nog zijn.... Laten wij er anders met z'n allen op gaan zitten en er bivakkeren. Misschien geeft dat wat!!

Toelichting bij de opnamen:

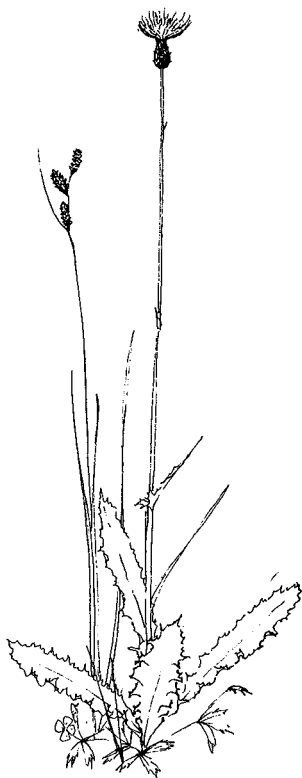
De opnamen zijn gemaakt bij Nieuwkoop-Zegveld.

Data van de opnamen: 27 augustus 1946 nummer 1, 2, 3 en 4; 28 augustus 1946 nummer 6, 8, 10, 11, 12 en 13; 29 augustus 1946 nummer 14; 13 juni 1943 nummer 15.

In bijna alle proefvlakten varieert de verhouding tot het wateroppervlak sterk. In sommige proefvlakten is de waterstand gelijk met de moslaag, in andere wel 10 cm lager dan de moslaag. De pH is gemiddeld 4,8, voor zover bepaald.

x) *Sphagnum plumulosum* = *Sphagnum nemoreum* var. *subnitens*

xx) *Polytrichum strictum* = *Polytrichum juniperinum* var. *stri*

spanse ruiter, gewone
zegge en tormentil.